

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας «Κωνσταντίνος Κούμας» | Παρασκευή 3 Μαρτίου 2017

Κατερίνα Τικτοπούλου | Αναπληρώτρια καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

« Ο Σολωμός, η σάτιρα και Η Γυναίκα της Ζάκυθος»

Βιογραφικό σημείωμα

Η Κατερίνα Τικτοπούλου είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Τμήμα Φιλολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα και οι δημοσιεύσεις της αφορούν κυρίως στην ερμηνεία και έκδοση του έργου του ποιητή Δ. Σολωμού, στον πολύγλωσσο και πολυπολιτισμικό χώρο της επτανησιακής λογοτεχνίας και γραμματείας του 19ου, στον δημόδη πεζό και ποιητικό λόγο του 16ου αιώνα, στην αυτοβιογραφία και στις ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές με έμφαση στις ψηφιακές εκδόσεις λογοτεχνικών κειμένων και λογοτεχνικών αρχείων.

Αναλυτικότερα: <http://www.lit.auth.gr/node/64>

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας «Κωνσταντίνος Κούμας» | Παρασκευή 3 Μαρτίου 2017

Κατερίνα Τικοπούλου | Αναπληρώτρια καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

« Ο Σολωμός, η σάτιρα και Η Γυναίκα της Ζάκυθος»

Περίληψη εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Το σεμινάριο θα ξεκινήσει από την κυρίαρχη αντίληψη για τον Σολωμό ως εθνικό ποιητή, την οποία θα συζητήσει υποδεικνύοντας συγχρόνως τις κατά τεκμήριο αφανέστερες όψεις του και επιμένοντας στην προβολή μίας από αυτές, του σατιρικού ποιητή. Ακολούθως, θα εστιάσει στην περίπτωση του ρυθμικού πεζού της Γυναίκας της Ζάκυθος, το οποίο θεωρείται ένα από τα καλύτερα έργα του.

Η προσέγγιση του έργου θα γίνει μέσω της ένταξής του στο σολωμικό corpus (π.χ. χρονολόγηση, σύνδεση με άλλα σολωμικά έργα), της ανάγνωσης εκτεταμένων τμημάτων του, του γραμματολογικού, τεχνολογικού και ερμηνευτικού σχολιασμού του (π.χ. τα ελληνικά και ευρωπαϊκά διακείμενα, ζητήματα γλώσσας και μορφής, ποιητική και στόχοι, η σταδιακή γέννηση του έργου) καθώς και της ενδεικτικής ολιγόλεπτης προβολής μίας τουλάχιστον θεατρικής διασκευής του.

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Λάρισας «Κωνσταντίνος Κούμας» | Παρασκευή 3 Μαρτίου 2017

Κατερίνα Τικτοπούλου | Αναπληρώτρια καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

« Ο Σολωμός, η σάτιρα και Η Γυναίκα της Ζάκυθος»

Σημειώσεις εκπαιδευτικού σεμιναρίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σεμινάριο θα ξεκινήσει από την κυρίαρχη αντίληψη για τον Σολωμό ως εθνικό ποιητή, την οποία θα συζητήσει υποδεικνύοντας συγχρόνως τις κατά τεκμήριο αφανέστερες όψεις του και επιμένοντας στην προβολή μίας από αυτές, του σατιρικού ποιητή. Ακολούθως, θα εστιάσει στην περίπτωση του ρυθμικού πεζού της *Γυναίκας της Ζάκυθος*, το οποίο θεωρείται ένα από τα καλύτερα έργα του. Η προσέγγιση του έργου θα γίνει μέσω της ένταξής του στο σολωμικό corpus (π.χ. χρονολόγηση, σύνδεση με άλλα σολωμικά έργα), της ανάγνωσης εκτεταμένων τμημάτων του, του γραμματολογικού, τεχνολογικού και ερμηνευτικού σχολιασμού του (π.χ. τα ελληνικά και ευρωπαϊκά διακείμενα, ζητήματα γλώσσας και μορφής, ποιητική και στόχοι, η σταδιακή γέννηση του έργου) καθώς και της ενδεικτικής ολιγόλεπτης προβολής μίας τουλάχιστον θεατρικής διασκευής του.

ΣΧΕΔΙΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 / ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑΣ & ΠΡΟΣΛΗΨΗΣ

Εισαγωγή στη μορφή του Δ. Σολωμού και σχολιασμός αφενός της κυρίαρχης αντίληψης για αυτόν (π.χ. εθνικός ποιητής, ποιητής της επανάστασης, υπέρμαχος της ομιλούμενης γλώσσας, λυρικός, ρομαντικός) και αφετέρου της περιορισμένης ουσιαστικής γνωριμίας με το έργο του και σημαντικές όψεις της ποιητικής του (π.χ. διγλωσσία, αποσπασματικότητα, σατιρικός, οικουμενικός). Σύντομη αναφορά στα στοιχεία που συμβάλλουν σήμερα σε μια πληρέστερη εικόνα για τον επτανήσιο ποιητή και την εποχή του.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 / Η ΟΨΗ ΤΟΥ ΣΑΤΙΡΙΚΟΥ

Ανάδειξη της "συμπληρωματικής" όψης του λυρικού Σολωμού με σύντομη παρουσίαση των ελληνόγλωσσων και ιταλόγλωσσων έργων του που έχουν έντονο σατιρικό τόνο και περιπαικτική ή επιθετική διάθεση. Αναφορά στους κύριους λόγους που τα σολωμικά σατιρικά κείμενα έμειναν για πολλά χρόνια άγνωστα στο σύνολό τους, παρουσίαση των βασικότερων χαρακτηριστικών τους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 / ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΘΟΣ

Εστίαση στην περίπτωση του πεζού σατιρικού έργου της *Γυναίκας της Ζάκυθος*. Ένταξη του έργου στο σολωμικό corpus και παρουσίαση της δημιουργίας του από τη στιγμή της σύλληψης έως την εγκατάλειψη και τη μεταποίησή του από τον Σολωμό. Αναφορά σε κρίσιμα εκδοτικά και ερμηνευτικά ζητήματα και παρεξηγήσεις, έμφαση στην έννοια του κειμένου εν προόδω και στην αναλυτική/γενετική και χρηστική έκδοσή του.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 / ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ

Σύντομη παρουσίαση της υπόθεσης και της πλοκής της *Γυναίκας της Ζάκυθος*. Εστίαση στην ειδολογική ταυτότητα της και στα βασικότερα στοιχεία της ποιητικής της όπως π.χ. καλλιτεχνικές επιδιώξεις (ανάμιξη

πεζού και ποιητικού λόγου), ιταλική και βιβλικά διακείμενα (χρήση versets), δομικά χαρακτηριστικά, αφηγηματικές τεχνικές, γλωσσικές επιλογές (ζακυνθινό ιδίωμα).

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 / ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ "ΚΑΚΟΥ-ΚΑΛΟΥ"

Επικέντρωση στον βασικό θεματικό άξονα του έργου, την αντιπαράθεση των εννοιών του Κακού και του Καλού μέσα από τη "φυσικοποίηση" τους στις πρωταγωνιστικές μορφές του Ιερομόναχου Διονυσίου και της ανώνυμης *Γυναίκας της Ζάκυθος* αλλά και σε δευτερεύουσες μορφές, παραπληρωματικού χαρακτήρα, που αναδεικνύονται κάποτε ιδιαίτερα σημαντικές. Η παρακολούθηση της εξέλιξης της αντιπαράθεσης οδηγεί τον αναγνώστη σε ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις όπως π.χ. την υπέρβαση μανιχαϊστικών σχημάτων και τη διαπλοκή των δύο εννοιών στο πλαίσιο του επίγειου κόσμου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6 / ΜΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Γενετική ανάγνωση δύο κεφαλαίων της *Γυναίκας της Ζάκυθος* με βάση την πρόσφατη έκδοση Διονυσίου Σολωμού, *Η Γυναίκα της Ζάκυθος. Όραμα του Διονυσίου Ιερομόναχου, εγκάτοικου εις ξωκλήσι Ζακύνθου*, εισαγωγή-κείμενο-γλωσσάρι Ελένη Τσαντσάνογλου, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2017. (Στην ανάγνωση θα συμβάλει η απόφοιτος του Τμήματος Φιλολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. κ. Θεοδώρα Πολύζου.)

ΕΝΟΤΗΤΑ 7 / ΜΙΑ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Το σεμινάριο μπορεί να κλείσει με την παρακολούθηση ολιγόλεπτου αποσπάσματος από μία σχετικά πρόσφατη θεατρική μεταφορά της *Γυναίκας της Ζάκυθος*, η οποία ακριβώς πραγματεύεται και αναδεικνύει το νήμα της διερεύνησης της αντιπαράθεσης του Κακού και του Καλού.

Επιλογή βιβλιογραφίας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σολωμού, *Η Γυναίκα της Ζάκυθος*, νέα έκδοση φροντισμένη από τον Λίνο Πολίτη, Αθήνα, Ίκαρος, 1944.

Διονυσίου Σολωμού *Άπαντα*, τόμ. Β': *Πεζά και Ιταλικά*, επιμέλεια - σημειώσεις Λίνος Πολίτης, Αθήνα, Ίκαρος, [1955] 2005, σ. 33-75, 290-294.

Γ.Π. Σαββίδης, «Εισήγηση σε μια νέα ανάγνωση της *Γυναίκας της Ζάκυθος*», *Περίπλους* 9-10 (Άνοιξη-Καλοκαίρι 1986) 11-28.

Διονυσίου Σολωμού *Αυτόγραφα Έργα*, Ενότητα 5: *Η Γυναίκα της Ζάκυθος*, τεύχος Α': *Φωτοτυπίες*, τεύχος Β': *Τυπογραφική μεταγραφή*, Επιμέλεια Λίνος Πολίτης, Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη, Επιμέλεια Ελένη Τσαντσάνογλου, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης & Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 1998.

«Διονύσιος Σολωμός» στο *Ανεμόσκαλα. Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποητές*, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας / http://www.greek-language.gr/Resources/literature/tools/concordance/index.html?cnd_id=10

Διονυσίου Σολωμού, *Η Γυναίκα της Ζάκυθος. Όραμα του Διονυσίου Ιερομόναχου, εγκάτοικου εις ξωκλήσι Ζακύνθου*, εισαγωγή-κείμενο-γλωσσάρι Ελένη Τσαντσάνογλου, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2017.

ΜΕΛΕΤΕΣ

Δημήτρης Αγγελάτος, «Εικαστικές πρακτικές στην ποίηση: η περίπτωση των versets (Δ. Σολωμός - Α. Bertrand)», *Πλανόδιον* 18 (1993) 44-53.

Βαγγέλης Αθανασόπουλος, «Ένα νεοελληνικό δείγμα του γοθικού και του grotesque. (Σχόλιο στη *Γυναίκα της Ζάκυθος*)», *Τετράδια Ευθύνης* 22 (1984) 171-184 [τώρα στο: *Το ποιητικό τοπίο του ελληνικού 19^{ου} και 20ού αιώνα*, τόμ. Α': *Κάλβος-Σολωμός-Παλαμάς*, Αθήνα, Καστανιώτης, 2002, σ. 275-296].

Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Εφιάλτες και οράματα στον Σολωμό», *Διονύσιος Σολωμός: μελετήματα*, Αθήνα, Πατάκης, 2007, σ. 39-54.

Στέφανος Ροζάνης, «Το δαιμονιακό ύψιστο», *Σπουδές στον Διονύσιο Σολωμό*, Αθήνα, ΕΛΙΑ, 1982, σ. 9-62.

Ελένη Τσαντσάνογλου, «Ο πληροφοριακός λόγος και ο λόγος της τέχνης στη *Γυναίκα της Ζάκυθος* του Σολωμού», *Παλίμψηστον* 6-7 (1988) 15-46.

ΑΠΩΤΕΡΕΣ ΣΤΟΧΕΥΣΕΙΣ

1. Το προτεινόμενο σεμινάριο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί με ποικίλους τρόπους για τον σχεδιασμό της προσέγγισης του έργου του Σολωμού στην τυπική, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση.
2. Ειδικότερα στην Α' Λυκείου, θα μπορούσε να τροφοδοτήσει και τις τρεις θεματικές ενότητες που προβλέπει το νέο πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Συγκεκριμένα, τη θεματική ενότητα «Τα φύλα στη λογοτεχνία», με βάση την πρωταγωνιστική γυναικεία μορφή καθώς και τις άλλες γυναικείες μορφές του έργου· την ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση», με βάση τη μορφή του έργου (ρυθμικό πεζό / verset)· τέλος, την ενότητα «Θέατρο», με βάση τη δυνατότητα δραματοποιημένης ανάγνωσης και θεατρικής διασκευής του έργου, η οποία άλλωστε έχει επανειλημμένα πραγματοποιηθεί σε επαγγελματικό επίπεδο. Ας σημειωθεί ότι το κείμενο της *Γυναίκας της Ζάκυθος* ανθολογείται στο σχολικό εγχειρίδιο *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Α' Λυκείου.